

Σχεδιάγραμμα Διδασκαλίας του Μαθήματος
Ιστορία της Επιστήμης και της Τεχνολογίας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Σχολή Μηχανικών,

Τμήμα Ηλεκτρολόγων και Ηλεκτρονικών Μηχανικών

Χρήστος Καραμπάτσος

chriskaraba@phs.uoa.gr

Στόχος του μαθήματος είναι η εξοικείωση των φοιτητών με την ιστορία του τεχνολογικού φαινομένου στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα. Οι επιμέρους βασικές επιδιώξεις του μαθήματος είναι: Πρώτον, η εξοικείωση με σημαντικές όψεις της ιστορίας του τεχνολογικού φαινομένου στην Ελλάδα, όπως είναι η ιστορία των ενεργειακών υποδομών, της βιομηχανικής τεχνολογίας, των μεταφορικών τεχνολογιών και των υπολογιστικών τεχνολογιών, καθώς και η διαμόρφωση του επαγγέλματος του μηχανικού και των αντίστοιχων εκπαιδευτικών και επαγγελματικών θεσμών. Δεύτερον, η εννόηση της ιστορίας του τεχνολογικού φαινομένου στην Ελλάδα ως τμήμα της ιστορίας της ελληνικής κοινωνίας. Τρίτον, η εξοικείωση με ιστοριογραφικούς προβληματισμούς των τελευταίων ετών γύρω από τη σχέση μεταξύ τεχνολογίας και κοινωνίας στην Ελλάδα.

Ως βασικό σύγγραμμα θα χρησιμοποιηθεί το Στάθης Αραποστάθης, Φαίδρα Παπανελοπούλου & Τέλης Τύμπας (επ.), *Τεχνολογία και Κοινωνία στην Ελλάδα: Μελέτες από την Ιστορία της Τεχνολογίας και τις Σπουδές Επιστήμης και Τεχνολογίας*, Εκδοτική Αθηνών, 2015. Επίσης θα χρησιμοποιηθεί το S. Arapostathis & A. Tympas (eds.), *History of Technology*, Vol. 33, Special Issue: History of Technology in Greece, from the Early 19th to 21st Century, 2017. Τα υπόλοιπα κείμενα που θα χρησιμοποιηθούν θα αναφέρονται κατά τη διάρκεια των συναντήσεων και θα δίνονται στους φοιτητές μέσω e-class σε μια προσπάθεια ανάδειξης του πλούτου των υπό συζήτηση ζητημάτων.

Η αξιολογηση του μαθήματος θα γίνει με τη μέθοδο της τελικής εξέτασης.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

A. ΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΟΙ «ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ»

1. Εισαγωγή.
2. «Τεχνολογία στη χρήση» και η έννοια του «ενεργού δέκτη» της επιστήμης και της τεχνολογίας. Το «μοντέλο SCOT»

B. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1900-1940)

3. Ρολόγια στα Βαλκάνια: Εννοήσεις του χρόνου κατά τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας
4. Φιλανθρωπία, ατυχήματα και η βιομηχανία στην Ελλάδα
5. Ιατρική και υγιεινή στην Ελλάδα από τον 19^ο στον 20^ο αιώνα
6. Μηχανές της παραγωγής, εργασία και εργατικό κίνημα στην Ελλάδα.
7. Δημόσια έργα, παρεμβάσεις στον χώρο και «βενιζελικός εκσυγχρονισμός».

Γ. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1945-2000)

8. Ενέργεια, βιομηχανική ανάπτυξη και η κληρονομιά του εμφυλίου πολέμου.
9. Ενεργειακά δημόσια έργα και η περιβαλλοντική πρόκληση: η ατέρμονη εκτροπή του Αχελώου.
10. Οι υπολογιστές και οι χρήστες τους στη δεκαετία του '80.
11. Μοτοσυκλέτες και αυτοκίνητα στη δουλειά και τησχόλη, 1970-1990.
12. Βιοιατρικές τεχνολογίες: Η τεχνική όψη της ανάδυσης του συστήματος υγείας.
13. Η Πυρηνική Τεχνολογία στην Ελλάδα.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Α. ΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΟΙ «ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ»

1. Εισαγωγή

Προεπισκόπηση του μαθήματος. Είναι η Ελλάδα μια χώρα που χαρακτηρίζεται από «διαρκή τεχνολογική υστέρηση»; Μια βασική περιοδιολόγηση της ιστορίας της Ελλάδας στον εικοστό αιώνα. Είναι η ελληνική ιστορία μια ιστορία κάθετων τομών; Οι συνέχειες που αναδεικνύονται από τη μελέτη της ιστορίας του τεχνολογικού φαινομένου.

2. «Τεχνολογία στη χρήση» και η έννοια του «ενεργού δέκτη» της επιστήμης και της τεχνολογίας. Το «μοντέλο SCOT».

Ιδεολογίες του εξεπσιοναλισμού [exceptionalism] και η ελληνική τους εκδοχή ως «εξάρτηση» και «διαρκής τεχνολογική υστέρηση». Η ελληνική ιστοριογραφία ως διαρκής σύγκριση «πρότυπου» και «κακέκτυπου» κατά Αντώνη Λιάκο. Η ιστοριογραφία της τεχνολογίας στην Ελλάδα. Η «τεχνολογία στη χρήση» και ο διεθνής χαρακτήρας του τεχνολογικού φαινομένου κατά David Edgerton. Η έννοια του «ενεργού δέκτη» κατά Gavroglou (et. al.). Οι πρόσφατες (μετά το 2010) καταθέσεις περί ιστορίας του ελληνικού κράτους.

Βασικό κείμενο

Stathis Arapostathis & Aristotle Tympas, «The History of Technology in Modern Greece from the Nineteenth Century to the Present Day», *History of Technology*, Vol. 33, 2017.

Επικουρικά

- Daniel Rodgers, “Exceptionalism”, στο Anthony Mohle & Gordon Wood (eds.), *Imagined Histories: American Historians Interpret the Past*, Princeton University Press, 1998, pp. 11-40.

- K. Gavroglou, M. Patiniotis, F. Papanelopoulou, A. Simoes, M. Diogo, A. Carneiro, Sanchez, A. Belmar, & A. Nieto-Galan, «Science and Technology in the European Periphery: Some Historiographical Considerations», *History of Science*, Vol. 46, 2008.

- David Edgerton, «From Innovation to Use: Ten Eclectic Theses on the Historiography of Technology», *History and Technology: An International Journal*, Vol. 16, No. 2, 1999.

- Λιάκος Αντώνης, «Η Ελληνική Ιστοριογραφία το Τελευταίο Τέταρτο του Εικοστού Αιώνα», *Σύγχρονα Θέματα*, 76-77 (2001).

- Κωστής, Κ., «*Τα Κακομαθημένα Παιδιά της Ιστορίας*»: *Η Διαμόρφωση του Ελληνικού Κράτους, 18ος - 21ος Αιώνας [History's Spoiled Children: The Formation of the Greek State, 18th-21st Century]*, Πατάκης, 2015.

B. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1900-1940)

3. Ρολόγια στα Βαλκάνια.

Εννοήσεις του χρόνου κατά τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο χρόνος και οι βιομηχανικές επαναστάσεις.

Βασικό κείμενο

Ανδρέας Λυμπεράτος, «Χρόνος και Μηχανικά Μέσα Μέτρησής του στη Νοτιοανατολική Ευρώπη: Μελετώντας τις Τοπικές Εκφάνσεις μιας Παγκόσμιας Ιστορίας», στο Στάθης Αραποστάθης (et. al.) (επ.), *Τεχνολογία και Κοινωνία στην Ελλάδα: Μελέτες από την Ιστορία της Τεχνολογίας και τις Σπουδές Επιστήμης και Τεχνολογίας*, Εκδοτική Αθηνών, 2015.

4. Φιλανθρωπία, ατυχήματα και η βιομηχανία στην Ελλάδα

Ατμομηχανές στην Ελλάδα: Κατασκευή, συντήρηση, δίκτυα - Η ανάπτυξη της βιομηχανίας και η δημιουργία της εργατικής τάξης - Τεχνολογικά ατυχήματα.

Βασικό κείμενο

Γιάννης Κοκκινάκης, «Φιλανθρωπία, Τεχνική Εκπαίδευση και Εργατικά Ατυχήματα στον Πειραιά το Τελευταίο Τρίτο του 19^{ου} Αιώνα», *Μνήμων*, No. 21, 1999.

5. Ιατρική και υγιεινή στην Ελλάδα από τον 19^ο στον 20^ο αιώνα.

Η ανάπτυξη της ιατρικής επιστήμης - Σώμα και έθνος κράτος.

Βασικό κείμενο

Αλεξάνδρα Χρονάκη, «Υγιεινή του Σώματος και της Κατοικίας στη Νεότερη Ελλάδα», στο Στάθης Αραποστάθης (et. al.) (επ.), *Τεχνολογία και Κοινωνία στην Ελλάδα: Μελέτες από την Ιστορία της Τεχνολογίας και τις Σπουδές Επιστήμης και Τεχνολογίας*, Εκδοτική Αθηνών, 2015.

6. Μηχανές της παραγωγής, εργασία και εργατικό κίνημα στην Ελλάδα.

Καπνεργάτες - μηχανικοί - εργατικό κίνημα - Η συζήτηση περί της ελληνικής «βιομηχανικής υστέρησης».

Βασικό κείμενο

- Αγριαντώνη Χριστίνα, «Οι Μηχανικοί και η Βιομηχανία: Μια Αποτυχημένη Συνάντηση», στο Χατζηιωσήφ Χρήστος (επ.), *Ιστορία της Ελλάδας στον Εικοστό Αιώνα*, 8τ., Τόμος Β1, Βιβλιόραμα, 2002.

- Φουντανόπουλος Κώστας, «Εργασία και Εργατικό Κίνημα στην Ελλάδα» στο Χατζηιωσήφ Χρήστος (επ.), *Ιστορία της Ελλάδας στον Εικοστό Αιώνα*, 8τ., Τόμος Β1, Βιβλιόραμα, 2002.

7. Δημόσια έργα, παρεμβάσεις στον χώρο και «βενιζελικός εκσυγχρονισμός».

Η ενοποίηση της κρατικής επικράτειας - Δημόσια έργα και δημόσιος χώρος - Κερδισμένοι και χαμένοι του εκσυγχρονισμού - Ο «εκσυγχρονισμός» ως διαλεκτική διαδικασία.

Βασικό κείμενο

- Χρήστος Καραμπάτσος, «Η Ευφροσύνη Διασχίζει τη Λεωφόρο Συγγρού: Η Εισαγωγή του Αυτοκινήτου, η Μάχη για τον Χώρο και ο 'Βενιζελικός Εκσυγχρονισμός' στην Ελλάδα των Αρχών του Εικοστού Αιώνα», στο Στάθης Αραποστάθης (et. al.) (επ.), *Τεχνολογία και Κοινωνία στην Ελλάδα: Μελέτες από την Ιστορία της Τεχνολογίας και τις Σπουδές Επιστήμης και Τεχνολογίας*, Εκδοτική Αθηνών, 2015.

Γ. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1945-2000)

8. Ενέργεια, βιομηχανική ανάπτυξη και η κληρονομιά του εμφυλίου πολέμου

Το ζήτημα της ελληνικής ενεργειακής επάρκειας και η αναζήτηση της βιομηχανικής ανάπτυξης από «αριστερούς» και «δεξιούς» μηχανικούς και οικονομολόγους. Η ελληνική «βιομηχανική υστέρηση» και τα αίτιά της: μια συζήτηση ηλικίας ενός αιώνα. Η Ελλάδα στις απαρχές του Ψυχρού Πολέμου: Bretton Woods και σχέδιο Μάρσαλ.

Βασικό Κείμενο

- Τ. Τύμπας, Κ. Βλαντώνη & Γ. Γαρυφαλλός, «Τα Εθνικά Σύνορα ως Ηλεκτρικά Όρια: Το Βλέμμα του Μηχανικού και οι Λίμνες της Δασσαρητίας ή Πρέσπες 'αλά Ιούλιος Βερν'», *Τοπικά*, 13, 2017.

9. Ενεργειακά δημόσια έργα και η περιβαλλοντική πρόκληση: η ατέρμονη εκτροπή του Αχελώου.

Τα μεγάλα δημόσια έργα ως κοινωνικές κατασκευές και ως παραγνωρισμένη μέθοδος τεχνοπολιτικής «θεσμοποίησης της πολιτικής εξουσίας». Η ανάδυση των περιβαλλοντικών

προβληματισμών στην Ελλάδα. Συνέχειες μεταξύ «δικτατορίας» και «μεταπολίτευσης» μέσα από τον φακό της ιστορίας της τεχνολογίας.

Βασικό Κείμενο

- Stathis Arapostathis and Serkan Karas, “Water Management, Expertise and Technopolitics in Energy and Agriculture, 1940-2014: The Case of the Acheloos River”, *History of Technology*, Vol. 33, 2017.

10. Οι υπολογιστές και οι χρήστες τους στη δεκαετία του ‘80

Η παραγωγή τεχνικής γνώσης «από τα κάτω». Η συμπαραγωγή της τεχνολογίας από τους χρήστες της. Εθνική συμφιλίωση, καταναλωτική ευδαιμονία και τεχνική συν-εννόηση στην Ελλάδα της δεκαετίας του ‘80.

Βασικό Κείμενο

Theodore Lekkas, «Computer Technology Periodicals and the Circulation of Knowledge about the Personal Computer in 1980s Greece», *History of Technology*, Vol. 33, 2017.

Σημειώσεις του διδάσκοντα

11. Μοτοσυκλέτες και αυτοκίνητα στη δουλειά και τη σχολή, 1970-1990.

Η εισαγωγή τεχνολογίας στην Ελλάδα από τη σκοπιά του χρήστη - Τεχνολογία και πολιτισμός - Από τους καμικάζι στους κούριερ.

Βασικό κείμενο

Σημειώσεις του διδάσκοντα

12. Βιοϊατρικές τεχνολογίες: Η τεχνική όψη της ανάδυσης του συστήματος υγείας.

Η δημόσια εικόνα της επιστήμης και της τεχνολογίας - Κράτος και τεχνικές επιλογές.

Βασικό κείμενο

Κατερίνα Βλαντόνη & Κωνσταντίνος Μορφάκης, «Η Δημόσια Εικόνα της Βιοϊατρικής Τεχνολογίας: η Περίπτωση των Τεχνολογιών Ελέγχου του Αίματος στην Ιατρική των Μεταγίσεων στον Ελληνικό Τύπο», στο Στάθης Αραποστάθης (et. al.) (επ.), *Τεχνολογία και Κοινωνία στην Ελλάδα: Μελέτες από την Ιστορία της Τεχνολογίας και τις Σπουδές Επιστήμης και Τεχνολογίας*, Εκδοτική Αθηνών, 2015.

13. Η Πυρηνική Τεχνολογία στην Ελλάδα.

Τεχνολογία και «κινήματα πολιτών» στη μεταπολίτευση - Οι ειδήμονες και η πολιτική - Η ανάδυση της έννοιας του «περιβάλλοντος» - Πυρηνικά: ένα ζήτημα με διάρκεια.

Βασικό κείμενο

Ασπασία Κανδαράκη, «Η Διαμάχη για την Κατασκευή Πυρηνικού Εργοστασίου στην Ελλάδα: ο Ρόλος των Κοινοτήτων των Μηχανικών και των Επιστημόνων», στο Στάθης Αραποστάθης (ετ. αλ.) (επ.), *Τεχνολογία και Κοινωνία στην Ελλάδα: Μελέτες από την Ιστορία της Τεχνολογίας και τις Σπουδές Επιστήμης και Τεχνολογίας*, Εκδοτική Αθηνών, 2015.